

Optimalizacja podatkowa w działalności przedsiębiorstw – cele, narzędzia, ryzyko oraz korzyści

Wstęp

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie zagadnień związanych z optymalizacją podatkową w działalności korporacji międzynarodowych. Warto podkreślić, że aktywność ta jest obecnie jednym z kluczowych instrumentów działalności gospodarczej na świecie. Duże podmioty gospodarcze oraz korporacje międzynarodowe uzyskują dzięki tego typu zabiegom znaczące korzyści, przede wszystkim przez minimalizację strat podatkowych. Z uwagi na fakt, że przedsiębiorstwa należące do sektora MSP w mniejszym zakresie korzystają z optymalizacji podatkowej, w artykule zamieszczono kwestie dotyczące jedynie podmiotów funkcjonujących w globalnym otoczeniu.

Wykorzystane w pracy metody badawcze skupiają się wokół logicznej analizy zjawiska międzynarodowej optymalizacji podatkowej, potwierdzonej dzięki obserwacjom praktycznych sposobów postępowania spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie. Pomocna była ponadto analiza piśmiennictwa i metoda porównawcza korzyści i kosztów. Warto jednak podkreślić, iż w artykule starano się odnieść do literatury przedmiotu w sposób konkretny, nie pozbawiając go praktycznego charakteru.

W świetle tendencji zachodzących na rynku światowym, należy przypuszczać, iż w krótkim okresie zostanie odnotowany wzrost zainteresowania optymalizacją fiskalną. Wskazują na to zarówno wzrost liczby doradców podatkowych, zajmujących się analizowaną tematyką, jak i rosnąca dynamika wzrostu przychodów ze sprzedaży międzynarodowych przedsiębiorstw.

Dążąc do przybliżenia treści pracy, należy odnotować, iż w pierwszej części wyjaśniono kluczowe aspekty związane z prezentowaną tematyką – definicje, cele i narzędzia optymalizacji podatkowej w kontekście korporacji międzynarodowych. Kolejno zilustrowano najważniejsze koszty i korzyści minimalizacji obciążeń podatkowych¹. Istotnym elementem artykułu są również przykłady optymalizacji międzynarodowej, stosowanej przez spółki notowane na GPW

¹ Autor, w celu uzyskania dostatecznej jasności przekazu, używa określenia „minimalizacja (ograniczenie) obciążeń podatkowych”, jako synonimicznego zwrotu „optymalizacji podatkowej”.

w Warszawie. Praca zwieńczona jest podsumowaniem, które uwypukla podstawowe elementy składowe badanego zagadnienia.

1. Definicje, cele, narzędzia optymalizacji

Pragnąc gruntownie zilustrować sens optymalizacji podatkowej, należy przedstawić obecne w literaturze przedmiotu definicje. S. Kudert wraz z M. Jamrozym definiują optymalizację podatkową jako wybór zgodnego z prawem sposobu osiągnięcia określonego rezultatu ekonomicznego przy założeniu minimalizacji towarzyszących temu obciążeń podatkowych². Natomiast A. Ladziński określa opisywane zagadnienie jako wybór realizacji wybranego rezultatu ekonomicznego, z którym wiąże się najmniejszy ciężar podatkowy. Według niego optymalizację można rozumieć jako proces planowania działań pod kątem osiągnięcia z góry założonego efektu oraz jako proces analizy, który ma doprowadzić do znalezienia rozwiązania, którego implementacja ma przynieść zakładane efekty³. Reasumując obie definicje, możemy skrótkowo określić optymalizację sposobem na obniżanie zobowiązań podatkowych.

Głównym celem optymalizacji jest maksymalizacja wyniku finansowego netto, tożsama ze zwiększeniem środków pieniężnych – powodujących wzrost aktywów podatnika, poprzez redukcję obciążeń finansowych⁴. Cel jest zatem wymierny ekonomicznie. Tym niemniej, nie można zapomnieć o kontrowersjach związanych z ograniczaniem obciążeń podatkowych. Należy bowiem uściślić, iż jawnym nieprzestrzeganiem prawa jest uchylanie się od opodatkowania, nie zaś sama optymalizacja podatkowa, która co do zasady jest działaniem legalnym. Są to zatem dwa zupełnie odrębne pojęcia, o czym należy pamiętać⁵.

Narzędzia optymalizacji podatkowej, wykorzystywane przez korporacje międzynarodowe bazują na transferach środków pomiędzy filią zagraniczną a spółką macierzystą. Wyszczególnić trzeba w tym kontekście ceny transferowe, opłaty licencyjne i menadżerskie, wypłaty dywidend oraz pożyczki fasadowe⁶. Każde środki przetransferowane z kraju o wyższej restrykcyjności podatkowej do kraju o niższych stawkach, mogą przynieść potencjalne zwiększenie zysków/ograniczenie strat netto.

² M. Jamroz, S. Kudert, *Optymalizacja opodatkowania dochodów przedsiębiorstw*, ABC Wolters Kluwer Business, Warszawa 2013.

³ A. Ladziński, *Prawne granice optymalizacji podatkowej*, „Przegląd Podatkowy” 2008, nr 6.

⁴ A. Dębiec, XIV Ogólnopolska Konferencja Podatkowa, *Optymalizacja podatkowa – legalna metoda na obniżanie podatków*, Chorzów 2013.

⁵ A. Spoz, *Wybrane metody optymalizacji podatkowej*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 52, *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, Szczecin 2012, s. 237.

⁶ E. Najlepszy, *Finanse międzynarodowe przedsiębiorstw*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2013, s. 266–276.

Niezbędne w celu minimalizacji zobowiązań podatkowych okazują się również raje podatkowe i centra *offshore*. Raje definiowane są z reguły jako kraje o niskich lub zerowych stawkach podatkowych. Stanowią one naturalnie przedmiot arbitrażu podatkowego. Polskie przepisy nie określają jednak szczegółowo pojęcia rajy podatkowego. W ustawie zawarto jedynie zwrot „kraj lub terytorium stosujące szkodliwą konkurencję podatkową”⁷. Kraje te muszą cechować się niskimi kosztami administracyjnymi i bieżącej działalności, brakiem restrykcji dewizowych, właściwym z punktu widzenia optymalizacji systemem prawnym, stabilną sytuacją gospodarczą i polityczną, a przede wszystkim brakiem bądź niskimi obciążeniami fiskalnymi.

Centra *offshore* także pozwalają minimalizować obciążenia podatkowe. Centra te są obszarami podobnymi do rajów, jednak wykazują nieco odmienne cechy. Precyzyjny opis różnic pomiędzy rajami podatkowymi a centrami *offshore* przedstawiono w pracy E. Najlepszego – *Finanse międzynarodowe przedsiębiorstw*⁸.

Podsumowując instrumentarium międzynarodowej optymalizacji fiskalnej, warto nadmienić, że ekonomicznej optymalizacji przepływów finansowych służy arbitraż rynków pieniężnych, systemów podatkowych i lokalnych regulacji prawnofinansowych.

2. Koszty i korzyści optymalizacji

Zasadniczym ryzykiem minimalizacji obciążeń podatkowych przez przedsiębiorstwa jest brak dostatecznej klarowności przepisów. Skutkiem tego jest również problem związany z orzecznictwem organów podatkowych, które wykazują dużą odmienną opinię, spowodowaną brakiem jednolitej praktyki podatkowej. Poza tym, spory administracyjne są w takich przypadkach czasochłonne, a opłaty wysokie. Przepisy budzą duże wątpliwości interpretacyjne i żadne kwestie nie zapowiadają finału tych sporów. Wynika to z rozbieżności dążeń (konfliktu interesów) dwóch głównych grup podmiotów partycypujących w sporze. Przedsiębiorcy nie zmieniają bowiem swojej preferencji do minimalizowania obciążeń podatkowych, organy fiskalne natomiast nie zaprzestaną działań mających na celu maksymalizację wpływów podatkowych.

Korzyści wynikające ze stosowania optymalizacji podatkowej są znaczące. Przede wszystkim wyróżnić należy wśród nich minimalizację zobowiązań podatkowych, co przekłada się na wzrost zysku netto. Osiąganiu wysokich korzyści służą duże różnice stawek podatku od dochodów przedsiębiorstw (CIT) w po-

⁷ Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, art. 9a, Dz. U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654 z późn. zm. oraz ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, art. 25a, Dz. U. z 2000 r. Nr 14, poz. 176 z późn. zm.

⁸ E. Najlepszy, *op. cit.*, s. 398.

szczególnych krajach. Korzystny wpływ na wynik finansowy spółki międzynarodowej, może mieć także modyfikacja strategii wypłacania udziału w zyskach – dywidend. Egzemplifikację tego zjawiska stanowi przykład dywidend wypłacanych przez zagraniczne spółki na rzecz spółki cypryjskiej. Mogą one być w pewnych okolicznościach zwolnione od podatku dochodowego. Dywidendy, wypłacane przez cypryjskie przedsiębiorstwa swoim wspólnikom, także nie stanowią przedmiotu opodatkowania w państwie cypryjskim.

Poza ograniczeniem obciążeń podatkowych, do pozytywnych skutków optymalizacji należy zaliczyć: redukcję kosztów finansowych, efektywną realokację środków, wzmocnienie pozycji konkurencyjnej na rynku krajowym i globalnym, wzrost rentowności bieżącej oraz płynności, a także maksymalizację zysków korporacji międzynarodowej⁹. Podkreślenia wymaga również fakt, że korzyści optymalizacji podatkowej międzynarodowych podmiotów gospodarczych mają w głównej mierze charakter finansowy, czyli mierzalny.

Zestawienie analizowanych powyżej potencjalnych kosztów i korzyści optymalizacji zilustrowano w tabeli 1.

Tabela 1. Zestawienie potencjalnych kosztów i korzyści optymalizacji podatkowej

Koszty	Korzyści
Brak klarownych przepisów podatkowych	Minimalizacja obciążeń podatkowych
Odmienność orzecznictwa organów sądowych	Maksymalizacja zysku netto
Wysokie opłaty administracyjne związane z procesami sądowymi dotyczącymi optymalizacji	Redukcja kosztów finansowych
Konflikt interesów	Wzmocnienie pozycji konkurencyjnej na rynku krajowym i globalnym

Źródło: Opracowanie własne.

3. Optymalizacja podatkowa na podstawie wybranych spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie

Jak wynika z analizy Instytutu Edukacji Konsumentów na Rynku Kapitałowym, polskie spółki giełdowe ograniczają obciążenia podatkowe poprzez zakładanie podmiotów głównie na Cyprze oraz w Holandii. Pośrednio wykorzystywane są również fundacje, np. w Lichtensteinie. Dostrzega się również spółki

⁹ *Ibidem*, s. 277.

pośrednie zlokalizowane w Luksemburgu, Panamie, czy na Kajmanach i Wyspach Dziewiczych¹⁰.

Przykład Cypru jest zdecydowanie najbardziej popularnym rozwiązaniem problemu nadmiernego opodatkowania zarówno w Polsce, jak i na świecie. Niepełna 600 mln PLN wynosi pakiet akcji Multimedia Polska SA, posiadanych przez cypryjską spółkę TRI Media Holdings Ltd. Natomiast inna spółka cypryjska, związana z polskim przedsiębiorcą, posiada 380 mln PLN pakiet akcji Zakładów Tłuszczowych Kruszwica SA. Ponadto, około 10% akcji Kredyt Inkasso SA znajduje się w posiadaniu cypryjskiej Dekra Holding SA. Co ciekawe, założyciel ukraińskiego koncernu notowanego na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie – Kernel Holding SA jest właścicielem spółki Namsen Limited z siedzibą w Nikozji. Spółka ta posiada akcje Kernel Holding SA o wartości 1,64 mld PLN. Na dodatek, jest ona zarejestrowana w Luksemburgu. Prawdziwe jest zatem twierdzenie, że ukraińska spółka zarejestrowana w Luksemburgu, notowana jest na polskiej giełdzie, podatki płaci zaś na Cyprze. Ten mechanizm pokazuje, jak ważne i powszechne jest zjawisko międzynarodowej optymalizacji podatkowej¹¹.

Redukcji obciążeń podatkowych służą również wymienione powyżej fundacje w Lichtensteinie. Taką aktywność wykazywały w ostatnich latach między innymi Prospera oraz FAM Grupa Kapitałowa SA¹².

Podsumowanie

Rosnące stawki podatkowe przez wiele lat stanowiły kluczową determinantę rozwoju strategii ograniczających zobowiązania przedsiębiorstw z tytułu podatków. Pomimo globalnych obniżek stawek CIT w XXI w., wykreowanych zostało wiele sposobów optymalizacji podatkowej w działalności korporacji międzynarodowych¹³.

Zastanawiającą kwestią może być zasadność i sprawiedliwość stosowania optymalizacji podatkowej. W kontekście tych wątpliwości nasuwa się pytanie, czy optymalizacja jest zgodna z prawem? Jak powszechnie wiadomo, człowiek postępujący racjonalnie, czyli *homo oeconomicus*, wykazuje dążenie do maksymalizowania własnych zasobów ekonomicznych i gromadzenia oszczędności. Nie może być zatem potępienia dla ograniczania ponoszonych kosztów, jeżeli takie

¹⁰ Wymienione lokalizacje stanowią jedynie najważniejsze kierunki optymalizacji podatkowej. Poza nimi istnieje wiele innych państw, powszechnie uznawanych przez inwestorów za raje podatkowe.

¹¹ H. K. Stachowiak, *Optymalizacja podatkowa w polskich spółkach giełdowych*, „Kurier Finansowy” 2009, nr 6(18), s. 16–17.

¹² *Ibidem*.

¹³ P. Huczko, *Infor.pl*, <http://ksiegowosc.infor.pl/> [dostęp: 23.05.2013].

możliwości istnieją. Prawną akceptację zjawiska optymalizacji stanowi orzeczenie amerykańskiego sędziego L. Handa, który stwierdził: „Nie ma nic złego w takim organizowaniu spraw, aby płacić podatki tak niskie, jak to jest możliwe”¹⁴.

Racjonalnie działający na rynku światowym przedsiębiorcy, stosują przede wszystkim transfery kapitału do rajów podatkowych i centrów *offshore*. W ramach tej aktywności wyróżnić trzeba przede wszystkim: ceny transferowe, opłaty licencyjne i menadżerskie, wypłaty dywidend, a także pożyczki fasadowe. Za uważalny jest wzrost arbitrażu podatkowego, prawnofinansowego oraz rynków finansowych. Powyższe działania mają na celu głównie redukcję kosztów finansowych, wzrost wskaźników rentowności i płynności korporacji, ugruntowanie pozycji rynkowej, efektywną realokację środków pieniężnych i maksymalizację zysków lub ograniczenie strat.

Podstawowym ryzykiem optymalizacji jest niska przejrzystość przepisów prawnych, które utrudniają skuteczną interpretację działań korporacji międzynarodowych. Korzyści natomiast są co do zasady mierzalne, ponieważ cechuje je natura monetarna.

Spółki notowane na GPW stanowią klarowną ilustrację postępowania optymalizacyjnego. Wykorzystują one raje podatkowe takie jak Cypr, Panama, Lichtenstein, czy Wyspy Dziewicze do maksymalizacji osiąganych zysków netto. Jednakże z punktu widzenia państwa, działania te są bez wątpienia społecznie niepożądane. W zgodzie z powyższym aspektem, odpowiedź na pytanie o zasadności podwyższania stawek podatkowych w Polsce pozostanie negatywna dopóki, dopóty polskie spółki będą masowo stosowały strategię optymalizacyjną, minimalizując tym samym państwowe wpływy budżetowe.

Podsumowując powyższe rozważania, należy stwierdzić, że międzynarodowa optymalizacja podatkowa niesie za sobą dwa istotne, lecz odmienne skutki: maksymalizuje zyski finansowe korporacji oraz minimalizuje wpływy budżetowe państw nie będących rajami podatkowymi.

Bibliografia

- Dębiec A., XIV Ogólnopolska Konferencja Podatkowa, *Optymalizacja podatkowa – legalna metoda na obniżanie podatków*, Chorzów 2013.
- Griffith K., *Judge Learned Hand and the Role of the Federal Judiciary*, Norman: Oklahoma University Press, Oklahoma 1973.
- Huczko P., *Infor.pl*, <http://ksiegowosc.infor.pl>.
- Jamroży M., Kudert S., *Optymalizacja opodatkowania dochodów przedsiębiorstw*, ABC Wolters Kluwer Business, Warszawa 2013.
- Ladziński A., *Prawne granice optymalizacji podatkowej*, „Przegląd Podatkowy” 2008, nr 6.

¹⁴ K. Griffith, *Judge Learned Hand and the Role of the Federal Judiciary*, Norman: Oklahoma University Press, Oklahoma 1973.

- Michałek-Machniewska M., *Czy raje podatkowe przestaną istnieć?*, (<http://biznes.interia.pl/wiadomosci/news/czy-raje-podatkowe-przestana-istniec,1834796,4199>).
- Najlepszy E., *Finanse międzynarodowe przedsiębiorstw*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2013.
- Spoz A., *Wybrane metody optymalizacji podatkowej*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 52, *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, Szczecin 2012.
- Stachowiak H.K., *Optymalizacja podatkowa w polskich spółkach giełdowych*, „Kurier Finansowy” 2009, nr 6(18).
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, art. 9a, Dz. U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654 z późn. zm. oraz ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, art. 25a, Dz. U. z 2000 r. Nr 14, poz. 176 z późn. zm.

Streszczenie

Artykuł prezentuje analizę optymalizacji fiskalnej stosowanej powszechnie przez korporacje międzynarodowe. Zawarto w nim kluczowe aspekty związane z opisywanym zagadnieniem, takie jak definicje, cele i instrumenty optymalizacji podatkowej.

Głównym celem optymalizacji, rozumianej jako wszelkie zgodne z prawem działania zmniejszające poziom obciążeń fiskalnych, jest maksymalizacja zysku przedsiębiorstwa. Dążenie do powyższego celu umożliwiają narzędzia, takie jak ceny transferowe, opłaty licencyjne i menadżerskie, wypłaty dywidend oraz pożyczki fasadowe. Optymalizacja możliwa jest między innymi dzięki istnieniu tak zwanych rajów podatkowych i centrów *offshore*. W artykule przedstawiono główne miejsca ich występowania.

W tekście zawarto także opis potencjalnych kosztów i korzyści, wynikających ze stosowania przez przedsiębiorstwa metod optymalizacyjnych. Szczególnie istotne koszty związane są z brakiem klarownych przepisów podatkowych, niejednorodnym podejściem organów sądowych, wysokimi opłatami administracyjnymi oraz ze sporami dotyczącymi odmienności interesów. Korzyści natomiast wynikają przede wszystkim z minimalizacji obciążeń podatkowych i redukcji kosztów, co determinuje maksymalizację zysku netto oraz wzmocnienie pozycji konkurencyjnej zarówno na rynku krajowym, jak i światowym.

Ostatnia część pracy zawiera przykłady działań minimalizujących poziom obciążeń podatkowych wdrażane przez spółki notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie. W odniesieniu do powyższego warto zaznaczyć, że najczęściej wybieranymi przez przedstawione korporacje krajami będącymi destynacją optymalizacji były Holandia i Cypr.

Słowa kluczowe: optymalizacja podatkowa, obciążenia fiskalne, raje podatkowe

FISCAL OPTIMIZATION OF INTERNATIONAL CORPORATIONS – OBJECTIVES, TOOLS, RISKS AND BENEFITS

Summary

The article presents an analysis of international tax optimization. The text includes definitions, aims and instruments of fiscal optimization.

Firstly, an important thing is that optimization must be in accordance with applicable law. Secondly, the main aim of the optimization is the maximization of company's gross profit. Striving for this objective is possible because of such tools as transfer pricing, license fees, managerial fees, dividends and loans. The existence of tax havens and off-shore centres is also very important in optimisation mechanism. The article presents the main places of their occurrence.

Additionally, author describes potential costs and benefits, which are connected with fiscal optimization methods. On the one hand, costs are associated with lack of tax legislation, high administrative fees and conflict of interest. On the other hand, benefits are associated with minimization of tax burden, cost's reductions, maximization of gross profit and strengthen competitive position.

The aforementioned issue is illustrated by a few examples of transactions conducted by companies listed on the Warsaw Stock Exchange. The majority of Polish companies use tax optimization in the Netherlands and Cyprus.